

DAGENS FRÅGOR

Partivänner En styrka hos den svenska utrikesförvaltningen har alltid placerade. varit att dess rekrytering skett på sakliga och icke på partipolitiska grunder. Liksom i andra västeuropeiska länder har det någon gång hänt att personer utanför karriären utnämnts till sändebud eller till innehavare av specialbefattningar inom utrikestjänsten. Men det har då, med undantag så fåtaliga att de måste anses bekräfta regeln, icke varit fråga om partibelöningar utan om åtgärder i syfte att förstärka utrikesdepartementets personella kompetens.

Det första mera remarkabla avsteget från denna regel ägde rum då statssekreteraren i kommunikationsdepartementet, förre redaktionssekreteraren i Socialdemokratiska Ungdomsförbundets tidning Frihet, Arne Lundberg, år 1951 utsågs till kabinetssekreterare. Denna befattning har hos oss på samma sätt som i praktiskt taget hela den civiliserade världen brukat förbehållas en yrkesdiplomat. Att som här var fallet besätta den med en utpräglad partipolitiker, måste följaktligen betraktas som ett uppseendeväckande brott mot utrikesdepartementets hävdvunna utnämningssprinciper.

Från socialdemokratiskt håll har såsom förmildrande omständighet andragits, att kabinetssekreterareposten i sig inbegriper såväl statssekreterare- som expeditionschefsbefattningarna i de övriga departementen och att även utrikesministern i den mån han är partipolitiker bör kunna göra anspråk på en partipolitisk statssekreterare. Ett mera realistiskt skäl, som dock aldrig offentligen åberopats, torde vara att socialdemokratien, inom vilken det råder en nästan total brist på intresse för och kunskaper om utrikespolitik, fann det förenligt med sina intressen att förskaffa sig utrikespolitisk expertis på statsverkets bekostnad.

Den verkligt förmildrande omständigheten i detta speciella fall är snarare att hr Lundberg är den både intellektuellt och moraliskt bäst kvalificerade i socialdemokratiens garde av s. k. politruker och att han fullgjort sina åligganden med skicklighet och oväld. Därmed är emellertid inte sagt att inte kabinetssekreterareposten hade kunnat beklädas med en långt lämpligare kandidat ur karriären. Trots de förmildrande omständigheter, som kunna andras, måste alltså hr Lundbergs utnämning betraktas som ett illavarslande tecken.

Detta besannades redan påföljande år då framlidne envoyén Sven Grafström, som åtnjöt allmänt anseende för integritet och självständighet, entledigades från uppdraget att vara Sveriges ständiga ombud i Förenta Nationerna. Åtgärden motiverades inför hr Grafström av utrikesministern med att han och statsministern önskade en partivän på denna post. Hr Grafström ersattes också mycket riktigt med envoyén Thorsing, en av den sittande regeringens mest beprövade ja-sägare inom utrikesförvaltningen.

Det var en utnämning, som väckte onda aningar, vilka ytterligare förstärktes när fru Alva Myrdal i höstas utsågs till svensk minister i New

Delhi. Denna utnämning kunde dock i bästa fall betraktas såsom ett utslag av den mycket speciella form av skämtlynnne, som understundom utmärker excellensen Undén. Allt hopp om att det i de här berörda fallen skulle röra sig om undantag, grusades dock när i konseljen den 10 februari detta år Ny Tids chefredaktör Rolf Edberg förordnades till ambassadör i Oslo och Afton-Tidningens förre utrikesredaktör, tjf. beskickningschefen Ole Jödahl till sändebud i Bonn.

Efter detta kan inte längre något tvivel råda om att en ny utnämningssprincip håller på att introduceras i utrikesförvaltningen — den partipolitiska. Trots att hr Edberg — för att låna Svenska Dagbladets pittoreska formulering — råkade snava på själva tröskeln av sin upphøjelse och falla pladask på ett sätt, som gav genljud i hela Skandinavians press, har regeringen icke tvekat att sända honom som ambassadör till Oslo. Man hade kunnat tycka, att redan den åskådningens undervisning i amatördiplomatiens faror, som hr Edberg själv tillhandahållit, borde ha avskräckt regeringen från att framhärda i sin föresats. Men uppenbarligen kunde inte ens den starka norska pressreaktionen rubba regeringens uppfattning att hr Edbergs utnämning är bästa sättet att påskynda förverkligandet av en skandinavisk tullunion.

Ändå mer graverande är hr Jödahls utnämning till sändebud i Bonn. Till hr Edbergs förmån kan åtminstone sägas att han sökt meritiera sig för sin befattning genom mångåriga insatser i det nordiska samarbetet och varmt intresse för Nordens sak, låt vara att detta intresse, som framgått, inte alltid tagit sig de lyckligaste uttryck. Men inte ens detta kan man mutatis mutandis säga om hr Jödahl. Han är personligen en oförvitlig man och på den tid då han var utrikeskrönikör i Tiden och utrikesredaktör i AT framstod han utan tvivel som något av en utrikesexpert. Men pretentionerna på utrikesexpertis äro av förklarliga skäl större i utrikesdepartementet än inom socialdemokratiska partiet.

Hr Jödahl har veterligen varit en acceptabel pressattaché och pressbyråchef och en passabel tjf. beskickningschef. Att på grundval av denna meritlista tilldela honom en av våra fyra viktigaste sändebudsposter utanför Norden är en utmaning mot alla sunda utnämningssprinciper lika mycket som mot utrikesdepartementets egen personal. Det finns minst ett dussin karriärtjänstemän, som i alla avseenden äro bättre kvalificerade än hr Jödahl för ministerposten i Bonn.

Fallet Edberg kan med god vilja åtminstone diskuteras. Men till fallet Jödahl finns bara en förklaring: man vill ha en partivän på den posten! För att representera sin högst dubiösa politik i den tyska frågan och för att få läsa det slags rapporter från Tyskland, som det behagar honom att läsa, vill hr Undén ha en partivän i Bonn. Det berättas att när statsminister Erlander en gång vid ett sammanträffande med förbundskansler Adenauer undrade om inte en socialdemokrat kunde skickas som minister till Stockholm »der Alte» skall ha svarat: »Jag kan inte lova Ers Excellens någon socialdemokrat på den posten. Vi anser den nämligen ytterst viktig. På den måste vi ha en duktig diplomat.»

Är historien sann, har nu Adenauer sent omsider fått sin replik. Det är möjligt att den är i regeringens eller åtminstone socialdemokratiens intresse, men den kan omöjligt vara i Sveriges.

Att samtidigt med de här berörda utnämningarna ett antal rimliga och befogade befordringar skett, kan inte förta det olustiga och oroväckande intrycket av att partitaktiken börjat få fritt spelrum i utrikesförvaltningen. Att detta inte är en överdrift bekräftades indirekt av utrikesministern vid årets utrikesdebatt den 7 mars. Då sökte nämligen hr Undén slå bort den kritik, som riktats mot hans utnämningsspolitik genom att hänvisa till att även landshövdingar och generaldirektörer hämtas ur politikernas krets. Men det är ju just denna praxis, som man hoppats få slippa se tillämpad inom utrikesförvaltningen! Och alldeles speciellt som politikernas krets för utrikesförvaltningens del begränsats till ett enda parti — det maktägande socialdemokratiska.

En nödvändig Den för varje år ökade tillströmningen till våra **uniforskarprofessur**. versitet med ty åtföljande, ofta mångdubblad arbetsbörda för professorerna utgör en allvarlig fara för den del av universitetens verksamhet, som jämte undervisningen är deras huvuduppgift, nämligen forskningen. Skall universitetens uppgift främst vara att utbilda flera lärare och anslag i första hand därtill beviljas, såsom Statskontoret anför i sitt avstyrkande på den av Stockholms högskolas styrelse och universitetskanslern livligt förordade forskarprofessuren för professor Gunnar Tilander, så kommer vårt lands vetenskapliga forskning att bli lidande. Särskilt allvarlig blir situationen, när, såsom i det anförda fallet, en internationellt känd forskare, som röjt mark på nya, hittills obanade områden, genom alltför betungande examinations- och ämbetsplikter hindras att fortsätta en vetenskaplig verksamhet, som i hög grad uppmärksammas. Tilander har i det närmaste 30 år, därav i nära 20 som professor, examinerat och undervisat. Kan ej detta vara nog? Att Tilander med intresse gått upp i sin undervisning, därom vittnar det förhållandet, att han under hela sin tid som professor blott i 6 månader åtnjutit tjänstledighet för forskningsarbete. Professorn i Lund C. J. Schlyter, som i 13 band utgivit våra medeltida landskapslagar, en humanistisk forskarbragd, som många anse såsom den förnämsta i vårt land, åtnjöt under mitten av förra århundradet i över 30 år fortlöpande tjänstledighet för att fullfölja detta stora verk. Man frågar sig då, om icke prof. Tilander, som har fem år kvar till pensionsåldern, bör få ägna dessa år helt och odelat åt en uppgift, som till alla delar kan jämföras med Schlyters, blott med den skillnaden, att de medeltida svenska lagarna äro ett tio-tal, under det att de medeltida spanska landskapslagarna, som Tilander såsom den förste i världen systematiskt börjat utgiva, till antalet äro legio. Till dem, som förut varit kända, har Tilander lagt ytterligare flera förut okända, som han tack vare ett lyckligt spårsinne kunnat dra fram i ljuset. Bland dessa är den ålderdomligaste av de spanska landskapslagarna, fuero de la Novenera och lagar utfärdade med anledning av de sociala omvälvningar, som Digerdöden förde med sig, ävensom den store spanske juristen Vitalis de Canellas' mellan åren 1247—52 avfattade omfångsrika kommentar — som Tilander just har under tryckning i tre band — till den av Tilander förut utgivna landskapslagen för Aragonien.

År 1954 erhöil Tilander av Kungl. spanska Akademien och av lokala

myndigheter i Navarra det för svensk forskning hedrande uppdraget att ge ut den medeltida landskapslagen för Navarra, som är en av de äldsta och mest omfattande av Spaniens många medeltida landskapslagar. Det är en gigantisk uppgift, och Spanska akademien visste med rätta, att Tilander är den ende i världen, som kan gå i land med den. Landskapslagen för Navarra har bevarats åt eftervärlden i ej mindre än 35 handskrifter, som bilda olika versioner och grupper av lagen från olika sekler och som visa lagens gradvisa utveckling från dess äldsta till dess yngsta form, ett rättshistoriskt mycket intressant fall. Utgåvan av landskapslagen för Navarra måste utges gruppvis och kommer att omfatta en hel serie volymer motsvarande ungefär hälften av hela Schlyters verk. Tilander beräknar, att uppgiften kommer att ta flera odelade år i anspråk. Är det icke en plikt för vårt land att bereda Tilander möjligheten att helt få ägna sig åt detta stora verk, när det anförtrots en svensk forskare?

På ett annat område har Tilanders verksamhet varit banbrytande, nämligen jaktens inflytande på de romanska språken, och han är den förste, som börjat systematiskt utgiva den rika medeltida romanska jaktlitteraturen, bl. a. den äldsta franska i två band jämte en översättning till modern franska i bibliofilupplaga. Sedan flera år förbereder Tilander utgivandet av den näst äldsta franska jaktboken av Gaston Phébus, bevarad i 45 handskrifter. Dessa jaktböcker visa sig vara fyndgruvor för lexikografin. Jakten var den medeltida mannens favoritsport, och jaktspråket var på var mans mun. Såsom Tilander visat, sträcker sig jaktens inflytande ej blott till ordförrådet utan stundom även till syntaxen. På dessa områden har Tilander ett dussintal arbeten tryckfärdiga.

För att möjliggöra forskning på dessa pionjärområden, där litteratur så gott som fullständigt saknas i vårt land, har Tilander måst bygga upp ett eget bibliotek, som i många hänseenden är enastående och omfattar ej blott värdefulla tryck utan också många unika, utgivna handskrifter från medeltiden. Det har skett med stora ekonomiska uppoffringar, ett bevis på den glöd och passion, varmed Tilander omfattar och går upp i sin forskning. När han själv med stora personliga offer skaffat sig de redskap, som visat sig nödvändiga för hans forskningsarbete, är det då icke det allmännas plikt att träda in och bereda honom den arbetsro och det lugn, som äro erforderliga för utnyttjandet av dessa redskap och för fullföljandet av hans uppmärksammade forskning? Statskontoret anser det viktigare, att han förnöter sin tid på handledning och examination för akademiska examina i akt och mening att frambringa större antal nya lärare. Det är en uppgift, som andra kunna utföra, men utgivandet av landskapslagen för Navarra och Gaston Phébus' berömda, klassiska jaktbok kan icke läggas i andra händer. Är det god hushållning att låta världens främste specialist på betydelsefulla områden nöta sin tid på elementär handledning och examination?

Om någon vill framhålla, att det var ett nationellt intresse att bevilja Schlyter mer än 30-årig tjänstledighet för att ge ut våra gamla landskapslagar, så förtjänar i detta sammanhang anföras, att de medeltida spanska landskapslagarna äro besläktade med våra egna äldsta lagar tack vare goterna, som på 400-talet blevo herrar i Spanien och där införde germansk rättskipning och samhällsordning.

Man frågar sig, vad det skall tjäna till att föra fram nya, ständigt ökade massor till akademisk examen, när man ej ger dem, som hunnit längre än några andra, möjlighet att ostört få föra banbrytande forskning vidare?

Ett avslag på förslaget till denna forskarprofessur skulle utlösa internationell förvåning — ett bifall skulle gagna — ett vetenskapliga forskningen genom att möjliggöra för en av vårt lands främsta forskare att fullfölja sina banbrytande arbeten.

Västtyska vinterstormar. På den årliga »George Washington Birthday dinner», som begås av The American Club i Paris, höll generalsekretären för Atlantpakten, lord Ismay, under andra kriget Churchills personliga stabschef och därefter under de första åren av hans nya regering försvarsminister, ett tal, vari han varskodde om »*that we must be prepared for rough times*». Som exempel på allvarliga problem nämnde han främst spänningen mellan Israel och arabstaterna, Frankrikes svårigheter i Nordafrika, oron på Cypern och ovissheten om Tysklands återförening. Han riskerade icke att bli privatim motsagd av någon närvarande från denna publik av utrikespolitiska experter. Vad Tysklands återförening angår anses vanskligheten ligga i osäkerheten att skönja någon gångbar väg ur den återvändsgränd, vari frågan hamnat genom Sovjetunionens enständiga fordran att dess östtyska lydstat skulle få uppträda som lika berättigad part med Bonnrepubliken. På dennas inre stabilitet och konsekventa orientering åt väster finns ingen anledning att tvivla, så länge förbundskansler Konrad Adenauer dominerar den västtyska politiken. Hans obestridda auktoritet och Västtysklands ekonomiska uppsving äro, i jämförelse med Frankrikes sjunkande prestige och Storbritanniens farhågor för en katastrofal pundkris, från USA:s horisont den nästan enda ljuspunkten i det amerikanska allianssystemet.

I vilken mån ha den senaste tidens händelser i Västtyskland varit ägnade att rubba denna tillförsikt? Ännu kan inte något slutgiltigt omdöme härom avges, enär vad som hittills inrikespolitiskt skett i Västtyskland blott är förebud till sådana definitiva avgöranden, som kunna påverka Adenauers parlamentariska position och utrikespolitiska kurs. Då mera tongivande borgerliga västtyska tidningar i regel äro tämligen fristående från partierna, kan man icke heller hämta någon vidare ledning av deras försiktiga kommentarer; de föredra att vänta och se hur valvinden blåser och fortsättningen förlöper.

Läget i Västtyskland kan likväl karakteriseras som en kris inom Adenauers parlamentariska koalitionsmajoritet. Denna består som känt av det kristligt-demokratiska partiet med dess parallell: kristligt-sociala unionen i Bayern, som tillsammans har ett par rösters absolut majoritet i förbundsdagen. Till regeringsblocket hörde även sedan 1949 de fria demokraterna, vilka vilja vara liberaler, det s. k. tyska partiet, en handfull konservativa från nordvästra Tyskland, och det s. k. flyktingpartiet, vars rekrytering framgår av namnet. Med detta underlag hade Adenauer en kvalificerad, dvs. två tredjedels majoritet, i förbundsdagen mot den socialdemokratiska minoriteten, vilket motsvarades av att en snarlik samsättning av delstaternas regeringar beredde honom liknande förmån

i »första kammaren», förbundsrådet, som representerar delstaternas regeringar. Denna starka ställning blev ytterligare befäst genom den för Adenauer lysande valsegern den 6 september 1953.

Snart började dock misshälligheterna att yppa sig. Flyktingpartiet bröt med sina ledare, Kraft och Oberländer, ministrar i Adenauers regering, som begärde sin demission, vilken vägrades av Adenauer. Partiet sprängdes, i det att Kraft och Oberländer stannade i regeringen och jämte åtskilliga meningsfränder blevo »hospitanter» hos de kristliga demokraterna. Partiets flertal räknar sig därefter som opposition, ehuru icke beträffande utrikes- och försvarspolitik, men denna dissonans betyder mindre, eftersom tio miljoner östflyktingars fortskridande assimilering småningom måste medföra partiets utplånande.

Kontroversen med de fria demokraterna blev mera elakartad. Denna berodde på deras ledare, dr Thomas Dehler, vilken som justitieminister i Adenauers regering före septembervalet 1953 av sitt hetsiga temperament ofta förleddes till obetänksamma utgjutelser i söndagstal, för vilka han, efter uppsträckning av Adenauer, fick regelbundet urskulda sig under måndagen. Adenauers tålmod tröt till sist med detta brushuvud och han tog honom icke med i regeringens rekonstruktion efter valet, vilket förvandlade Dehler till kverulant mot Adenauer. Han försummade aldrig något tillfälle att i ett tal ge kanslern ett tjuvnyp, vilket naturligtvis blev allt svårare att förlika med Dehlers ställning som ledare för ett av koalitionspartierna. Måttet rågades, när förliden höst Dehler förebrådde Adenauer att vid sitt besök i Moskva ha försumpat utsikterna till en återförening med Östtyskland och till varje pris föredra västanslutningen framför ett försök till uppgörelse med Sovjetunionen. Adenauer krävde då att Dehler skulle avpoletteras som partiordförande för att de fria demokraterna skulle anses koalitionsvärdiga. Meningarna om Dehlers lämplighet voro också mycket delade bland de fria demokraterna, och kritiken mot hans taktiska samgående med Ollenhauer i fråga om återföreningen blev tämligen enhällig. Å andra sidan voro demokraterna icke benägna att byta partiledare enbart på kanslerns kommando, och man ondgjorde sig över samtidigt framkomna projekt från de kristliga demokraterna om en ny valordning, som skulle gynna de tvenne stora partierna, kristliga demokrater och socialdemokrater, men förkväva alla mindre partier, de fria demokraterna inberäknade. Med knappt flertal återvaldes på nyåret Dehler som partiordförande, och Adenauer nödgades svälja förtreten.

Dehler och hans anhängare inledde nu en attack mot Adenauer på den linje som man slagit in på i Bayern vid årsskiftet 1954—1955, då därvarande delstatsregering under ledning av politiker från kristligt-sociala unionen ersattes med en koalition av fria demokrater, medlemmar av flyktingpartiet, socialdemokrater och ett speciellt bayerskt borgerligt parti. På nyåret sattes sålunda framstöten in mot Karl Arnolds regering i den största och folkrikaste delstaten, Nordrhein-Westfalen.aktionen fick formen av ett misstroendevotum med syfte att genom en regeringskoalition av socialdemokrater och fria demokrater beröva Adenauer Nordrhein-Westfalens röster i förbundsrådet. Kuppen lyckades! En socialdemokratisk borgmästare blev statsminister och taburetterna uppdelades mel-

lan socialdemokrater och fridemokrater, vilka rekryterats av sådana tysk-nationella element som sägas intimt samarbeta med den ökände dr Herbert Schneider, f. d. nazistledare och numera talman i Saarområdets lantdag.

Det är en föga uppbygglig anblick att i Nordrhein-Westfalen se socialdemokrater arm i arm med just sådana fridemokrater, medan partiet officiellt, liksom »broderpartierna» överallt i Europa, vid minsta anledning vädra lurande nazistfaror i Västtyskland. I Bonn blev också konsekvensen att de fyra fridemokratiska ministrarna i Adenauers regering, tillsammans med ett dussin likasinnade, utträdde ur partiet och fundera på en ny partibildning, sedan Adenauer och de kristligt demokratiska jämte tyska partiet uteslutit fridemokraterna ur koalitionen. Tills vidare ser det ändå ut som om Dehler blivit lurad på konfekten, i det att, enligt uppgift, Adenauer och Ollenhauer efter en konferens beslutat en kompromiss om de återstående militärlagarna, vilket gör dessas antagande oberoende av eventuella nya majoritetsförhållanden i förbundsrådet.

Fredrik Valros: Tillvarons tragik blottas obarmhärtigt i paradoxen att **In memoriam.** först döden skärper de överlevandes klarsyn på offren. Med sentensen »de mortuis nil, nisi bene», söker man överskylla vissa mera hjärt framträdande osympatiska drag hos en avliden. Men finns det någon sats och vem har formulerat den, då det gäller en hädangångens enastående förtjänster, sådana de framträda i hög relief mot den oåterkalleliga saknadens bakgrund? Diktardet »Evigst ejes kun det Tabte» må vara sant i dikt och dröm men icke i den handlingsmänniskornas värld, som obönhörligen lyder förgängelsens lag.

Reflexioner av denna art måste inställa sig hos dem, som vid budskapet om Fredrik Valros' bråda död den 10 sistlidne mars förnummo en stingande smärta i sitt bröst, som sedan lämnat rum för molande tankar om den oersättliga förlust, som därmed drabbade en gedigen politisk nyhetsförmedling i Stockholm mellan Sverige och Finland. Efter sin start 1946 av »Finska pressmeddelanden, utgivna i samråd med Finlands beskickning i Stockholm» blev Fredrik Valros en synnerligen uppskattad institution för den rikssvenska pressen, vars värde förhöjdes av vetenskapen att redaktören tillika var en särpräglad personlighet, som skaffat sig respekt och sympati inom alla publicistiska kretsar, oberoende av partifärg, kommunisterna givetvis undantagna. Som ärlig man dolde aldrig Fredrik Valros att hans politiska hemvist var att söka mera åt höger än åt vänster. Denna subjektiva omständighet lät han likväl aldrig påverka sina regelbundna veckorapporter i ovannämnda Finska meddelanden, vilka voro ett mönster av objektiv skildringskonst i fråga om de ofta lika invecklade som omstridda dagsproblemen inom finländsk politik.

För denna sitt livs sista uppgift hade också Fredrik Valros utomordentligt goda förutsättningar. Född 1887 i Åbolands skärgård var han svensk till språk och sinne men lärde sig tidigt att bemästra finskan. Student i Åbo 1906 ägnade han sig åt journalistiken med början i Hufvudstadsbladet för att efter befrielsekriget 1918 bli redaktör för Svenska Pressen i Helsingfors, ett aftonblad i skuggan av den stora morgontidningen Huf-

vudstadsbladet. På denna post blev Valros snart genom sina ypperliga politiska artiklar och överdådigt humoristiska kåserier en av Finlands mest bemärkta pennor. Han samlade omkring sig några jämnåriga meningsfränder av akademiska och litterära skribenter, varigenom Svenska Pressens mårgfulla innehåll kom att stå i en omvänd proportion till dess magra format. Tidningen vann jämväl åtskilliga läsare och beundrare i Sverige, och Fredrik Valros har en gång berättat, hurusom han i Stockholm några år senare en stilla sommarsöndag uppsökte ett apotek och i samband med ett recept legitimerade sig, varvid den tjänsteförrättande farmaceuten begagnade tillfället att tacka för all den fägnad som Svenska Pressen berett honom och till yttermera visso ur en låda drog fram det berömda kåseri, där Fredrik Valros fabulerat om den sorgemässa som lönnbrännare och langare begingo i en ödemarksskog inför ryktena om förbudslagstiftningens upphävande . . .

Svenska Pressen måste emellertid inte ha fått den kvantitativa spridning, som motsvarade dess kvalitativa mått. Det förefaller på avstånd som om Fredrik Valros' tidningsmannabana i Finland mötte ekonomiska besvärligheter och under Finlands andra krig motigheter av politisk art. Alltnog: han lämnade Svenska Pressen och beslöt att se sig närmare om i den svenska publiciteten. Under åren 1922—1924 var han medarbetare i Nya Dagligt Allehanda, varvid han förvärvade den grundliga inblick i våra villkor, som sedermera skulle bli honom till sådant gagn som utgivare av Finska pressmeddelanden. Efter återkomsten till Finland knöts Fredrik Valros på nytt till Hufvudstadsbladet för att under de stormiga Lappoåren på 1930-talet och under Finlands tvenne krig ånyo svara för redaktörskapet av Svenska Pressen.

Det behöver icke sägas, att Fredrik Valros var immun mot den nazistiska propagandan och förty, i likhet med kloka landsmän och Finlands bästa vänner i Sverige, bestämt ogillade sitt lands ingripande i andra världskriget som Hitlers mer eller mindre ofrivilliga bundsförvant mot Sovjetunionen. Då samma uppfattning hystes av Sveriges dåvarande sändebud i Helsingfors, Karl Ivan Westman, var det naturligt, att de funno varandra och att Fredrik Valros blev en ofta sedd besökare på beskickningen, till växande ovilja hos bägges vedersakare. Fredrik Valros brukade då klaga över att svenskarna i Finland under denna vanskliga tid anförtroddes de mest påfrestande uppdragen. Henrik Ramsay efterträdde sålunda R. J. Witting som utrikesminister och nödgades motvilligt fortsätta dennes tyska kurs. Som innehavare av en hög brittisk orden hade Ramsay blivit »knighted», och Fredrik Valros kallade honom ibland under otvungen samvaro skämtsamt »Sir Heinrich» — vilket den godmodige Ramsay accepterade med ett befriande skratt. Svenska Pressens frimodighet gick dock omsider tyskarna och därmed Finlands regering till den grad på nerverna att Ramsay icke kunde hindra dess indragning 1944. Några månader efteråt bekräftades riktigheten av dess kritik genom uppdraget åt Mannerheim, att även med risk av brytning med Tyskland, lotsa Finland ut ur kriget med Sovjetunionen.

Efter en kort gästroll som chef för den nyskapade svenska avdelningen av Finlands rundradio erhöll Fredrik Valros den placering som presspolitisk kontaktman mellan Finland och Sverige, för vilken han var som

klippt och skuren. Ingen utländsk beskickning i Stockholm har någonsin haft — och kommer näppeligen att få — en sådan ansedd och anlitad informationskälla. Medan numera ambassadör Georg Gripenberg bl. a. genom sin mångåriga förtrogenhet om vårt land som introduktör av härvarande utländska sändebuds kännedom om Sverige gjort sig mycket förtjänt om Sverige, kunde Fredrik Valros medelst sin möjlighet att varje morgon genom sina personliga försänkningar hos de tongivande männen i svenska folkpartiet telefonledes orientera sig dag för dag om vad som skedde eller förbereddes på andra sidan Bottenhavet. Rikssvenska påringare lämnades därigenom en Ariadnetråd som vägledning i den finländska politikens labyrinter. Hans bortgång var dubbelt kännbar i de dagar, då Finland brottades med den fackliga storstrejk, som dess LO proklamerat den 1 mars — samma dag som Kekkonen tillträdde presidenturen. Den sista, som vanligt tvåsidiga, stencilerade rapporten av Fredrik Valros, dagtecknad den 7 mars 1956, påvisade, att socialdemokraterna i LO av farhågor för de manstarka kommunisterna ansett sig nödsakade att etablera en storstrejk, sedan de tidigare under åren fyra gånger hotat med denna eventualitet, ehuru Finlands LO icke har det ekonomiska underlag och den starka organisationsfrekvens bland lönearbetarna, som bort vara ett primärt villkor för ett dylikt vågstycke.

Fredrik Valros omfattade Sverige med nästan lika varma känslor som Finland, och han trivdes väl i Stockholm. Orsaken härtill var icke något hedonistiskt: »ubi bene, ibi patria», utan bottnade i ett djupare patos, än det som Fältskärens Berättelser och Fänrik Ståls Sägner inspirera, nämligen i hans starka och levande övertygelse att banden mellan Sverige och Finland voro outslitliga, därför att de under sexhundra år av sitt historiska vardande tillhört samma gamla rikssvenska rike, som till bägges ofärd för halvtannat sekel sedan sprängdes österifrån.

Orient mot Occident. Dessa dagars kris i Levanten är något ojämförligt mera universellt ödesdiger än de kontroverser, som under 1800-talet vållade den europeiska stormaktskonserten och dess dirigenter ständiga bekymmer. Oroshärden var då lokaliserad till Konstantinopel och Sunden med Turkiet som »den sjuke mannen», av vars ålderskrämpor de nya Balkanstaterna under den slaviska allmodern Rysslands mäktiga beskydd sökte begagna sig för att ernå större självständighet eller full frihet. Krig kunde då ej alltid förhindras, men de blevo som regel lokalt begränsade och förmådde icke tända en världsbrand förrän i augusti 1914.

Hur annorlunda när vi nu se hur alla muselmaner från Persiska viken till Marockos Atlantkust anamma den nationalismens idé, som under nittonde århundradet kom på modet i Västerlandet, och storma fram mot den sekelgamla europeiska hegemonien i dessa trakter, numera omistliga för i synnerhet Storbritannien till följd av de rikligt flödande oljekällorna. Medan den vita rasens nationalism merendels varit religiöst indifferent, har den hos araberna förbundit sig med Islam, vilket fördubblat dess ofördragsamma fanatism. Rörelsen går oemotståndligt fram på bred front, och segeryran stimulerar till fortsatt offensiv. Efter sjuttio års herravälde över Egypten och Sudan ha briterna nödgats rymma fältet.

Fransmännen ha tvungits att avstå från sitt N. F.-mandat över Syrien och Libanon samt ha oerhörda svårigheter att hävda sig i Algeriet; Tunis och Marocko ha redan gått förlorade. Nyss har den brittiskt uppfostrade Hashemiden, konung Hussein av Jordanien, genom general Glubb Pashas snöpliga avsked och omedelbara landsförvisning slagit sin sommaren 1951 mördade farfar Abdullahs verk i spillror och äventyrat den brittiska dominans i sitt land, som under årens lopp kostat den brittiska statskassan över en miljard kronor i regelbundna årliga subsidier. Glubbs skapelse den arabiska legionen, hittills det enda stridsdugliga arabiska förbandet, har fått ett inhemskt kommando och kan när som helst insättas mot alla arabers hatkyckling, Israel, denna enda västerländska bastion bland mot allt occidentalt fientliga eller opålitliga arabgrannar. Iraks förfarne premiärminister Nuri Pasha har ännu icke följt Jordaniens exempel, vilket skulle sönderbryta Bagdadpakten; mot Israel har han dock förklarat sig solidarisk med de andra arabstaterna.

Dessa skulle icke ha en sådan medvind, därest icke Sovjetunionen blandat sig i leken som deras bakblåsare med stora leveranser, särskilt till Egypten, av modern krigsmateriel ävensom med frikostiga anbud om finansiella krediter och teknisk expertis samt för bägge parter profitabelt varuutbyte. Detta är ett nytt och synnerligen betänkligt inslag i den internationella situationen, som västsidan aldrig räknat med. Där tycks man ha trott att det sovjetryska ledarekollektivet var så absorberat av de problem som åtfölja axeln Moskva—Peking att Kreml måste nöja sig med agitatoriska tentakler till Främre Orienten. Men idéoffensiven har numera i hög grad materialiserats, och fastän de arabiska feodalfurstarna av sociala och religiösa skäl betrakta kommunismen som en dödsfara, ha de med förtjusning fattat Kremls framräckta hand — liksom Churchill och Roosevelt på sin tid samtyckte till en ohelig allians med tyrannen Stalin contra hans gelike Adolf Hitler.

En tämligen tvetydig roll spelar härvidlag Förenta staterna. Det guld, vari kung Saud av Sydarabien vältrar sig och mutar alla »motståndsmän» i de arabiska asiatstaterna, härrör ju från de amerikanska oljebolagens fabulösa dollarroyalties. Även de brittiska oljebolagen äro i samma groteska fördömelse och äro lika angelägna att hålla allehanda arabsheiker vid gott humör, så att de icke, som Mossadeq i Persien, stoppa oljeleveranserna och sätta »the pipelines» genom öknarna ur funktion. Araberna har det sannerligen väl förspänt till skillnad från det isolerade och kringrända Israel, vars folk i vapen dock med kallblodigt och beundransvärt lugn motser en högeligen oviss framtid.

I Dulles' frånvaro på resa i Fjärran Östern begick nyligen State Department en sådan obegriplig blunder som att låta det amerikanska sändebudet i Aten framföra ett beklagande att Cyperns brittiske guvernör, fältmarskalk Harding, deporterat ärkebiskopen Makarios — vilken bevisligen varit inblandad i grekernas terroraktioner mot de brittiska trupperna. Foreign Office beordrade ögonblickligen brittiske ambassadören i Washington att begära närmare besked om denna démarche, och State Department tycks genast ha tagit till hartassen. Dessa amerikanska krumbukter ha dock haft det goda med sig att brittiska opinionen blivit upprörd, vilket underlättade Edens uppgift vid den utrikespolitiska debatten i un-

derhuset den 14 mars. Som nyvorden kolonialminister i labours skuggkabinett talade därvid Bevan för oppositionen, men han hade för tillfället mistat något av sitt mustiga målföre, enär han som specialist på antiamerikansk kverulans måste undvika att ta Washingtons parti mot Eden.

Denne försäkrade energiskt, att Storbritannien, med hänsyn till såväl sina egna som sina allierades intressen, under inga omständigheter ville eller kunde uppge Cypern såsom britternas enda återstående strategiska stödjepunkt i Främre Asien. Förutom Storbritannien och Grekland var för övrigt Turkiet tredje part i Cypernfallet, vilket både brittiska och utländska pressröster envetet förbise. Tjugo procent av Cyperns befolkning voro turkar, som under inga omständigheter ämnade underkasta sig ett grekiskt styre på Cypern. Dessutom befann sig Cypern på endast 65 kilometers avstånd från Mindre Asiens kust, och Turkiet har icke förtegit att om Storbritannien mot all sannolikhet skulle tröttna på sitt otacksamma värv på Cypern, turkarna äro redo att återta ön, som tillhört dem i 300 år för att 1878 överlämnas till Storbritannien som erkänsla för Disraelis bistånd åt Turkiet mot Ryssland 1878 genom brittiska Medelhavsflottans infart till Konstantinopel och hans lyckosamma insats för »peace with honour» på den av Bismarck presiderade Berlinkonferensen 1878.

Det mummel av besvikelse och misstro, som ända sedan i höstas mött Eden från konservativa tidningar och meningsfränder, har åtminstone för ögonblicket dämpats. Man fann det välgörande med ett klart besked efter så mycken velig vacklan i stundens brännande spörsmål. Men en dylik deklARATION förpliktar till motsvarande konsekvens i gärning. För fransmännens del återstår också att se huruvida den nu med nationalförsamlingens bifall utfärdade proklamationen om diktatur med undantagstillstånd i Algeriet och snabba militära förstärkningar skall bli en tom gest utan förlösande handling.

President på halvtid? Aldrig någonsin tidigare har väl en världsmakts offentliga intresse så koncentrerats kring ett individuellt sjukdomsfall som under de sex månaderna efter president Eisenhowers hjärtattack i Denver, Colorado, den 24 september i fjol. Orsaken härtill är de förestående valen den 6 instundande november, då president skall väljas för fyra år ävensom hela representanthuset och en tredjedel av senaten. Om Eisenhower åtar sig förnyad kandidatur, blir han med säkerhet omvald. I somras utställdes ett positivt valhoroskop härom och »på hans rockskört» hoppades republikanerna att, liksom 1952, återvinna den knappa majoritet i kongressens båda kamrar som gick förlorad vid »mellanterminalen» i november 1954. Emellertid hade Eisenhower med hänsyn till det ansträngande ämbetet att vara på en gång statsöverhuvud, regeringschef och partiledare ingalunda lovat att stanna kvar till 1960, då han skall fylla 70 år, en sällsamt hög ålder för männen i Vita huset. Men de republikanska valbossarna tröstade sig med att kunna övertala honom att ändå ställa sig till förfogande med risk att eljest partiets prestige och position stod på spel med perspektivet av en förnyad vandring i oppositionens öken, som senast varade tjugo år under demokratiernas oavbrutna maktinnehav 1932—52.

Dessa republikanska kalkyler kullkastades med ens genom Eisenhowers blodpropp. Republikanernas optimism slog över i pessimism, medan en motsatt psykologisk effekt blev följden i det demokratiska lägret med ökade utsikter för Adlai Stevenson som efterträdare till Eisenhower, vilken hade besegrat honom 1952. Genom den mest omsorgsfulla vård på militärsjukhuset i Denver fick Eisenhowers rekonvalescens ett godartat godartat förlopp, och vid jultiden kunde han efter återkomsten till Washington återta regeringen, som under hans frånvaro utövats av ministrarna under ordförandeskap av vicepresidenten Richard Nixon, tillika talman i senaten. Eisenhower orkade likväl icke att personligen inför kongressen uppläsa sina traditionella budskap i januari, och han vägrade bestämt att uttala sig om sin kandidatur, tills ett definitivt utlåtande avgivits av hans läkare och han själv fått grundligt överväga frågan. Amerikanska tidningar överbjödo sedan varandra i kannstöpande kommentarer och i ryktessmidande reportage om presidentens verkliga hälsotillstånd, hans blivande beslut och, i händelse av hans oåterkalleliga avsägelse, vilken republikansk politiker vid sommarens nationalkonvent i San Francisco skulle framföras som partiets presidentkandidat.

Eisenhower hade förklarat att hans besked vore att vänta senast i mars och de allt gynnsammare prognoserna för ett jakande svar återspeglades snart i de republikanska partiinstansernas stigande tillförsikt. Det var därför ingen överväldigande sensation när Eisenhower på en presskonferens den 29 februari meddelade, att då läkarna ej avrått och enär hans plikt-känsla så bjöd, han vore villig att motta en ny kandidatur. En vecka senare förtydligade han sin uppfattning genom ett tillägg, att ifall hans krafter icke stode bi, han genast skulle träda tillbaka och återgå till privatlivet. Den demokratiska oppositionen har genast slagit ned på den sistnämnda reservationen, vars innebörd Harry Truman karakteriserat med den förvalbruk slagkraftiga parollen: »Föreanta staternas folk vill inte ha en president på halvtid!» Därest Eisenhower av hälsoskäl skulle demissionera före valet i november, återgick situationen till samma läge som de närmaste veckorna efter hans plötsliga insjuknande, då Eisenhowers avsägelse ansågs ofrånkomlig. Om Eisenhower åter skulle nödgas avgå efter valet i november till president, låge största vikt på nomineringen av vicepresidenten som hans suppleant. Därmed har frågan om denna betydelsefulla posts besättande med en politiker av högsta möjliga kvalitet kommit i förgrunden, vilket tidigare på det mest lättsinniga sätt nonchalerats. Man må erinra sig att under Franklin Roosevelts tredje presidenttermin 1940—1944 handelsminister Henry Wallace var vicepresident, och han hade livliga förespråkare för denna befattning även beträffande Roosevelts nya fjärde period efter novembervalet 1944, fastän Wallace redan hunnit avslöja sig som »progressiv» ryssvän. Till Västerlandets omätliga lycka blev den då utanför USA fullkomligt okände senatoren Harry Truman från Independence, Missouri, vicepresident och övertog efter Roosevelts död den 12 april 1945 på tröskeln till freden världens mäktigaste men mest ansvarstygda befattning.

Nu har man noga observerat, att Eisenhower vid sina senaste nyssnämnda presskonferenser visserligen uttryckt sin höga personliga uppskattning av Nixon, som han omfattar med varm vänskap, men aktat sig

att direkt anbefalla honom till omval som »running mate», på sin »ticket» i november, vilket han överlät åt vederbörande nationalkonvent att avgöra. Eisenhower har tydligen hörsammat ett råd från kloka republikanska valstrateger, som inse, att demokraterna under valrörelsen komma att hugga in just på den flerstädes impopuläre Nixon, om han av nationalkonventet skulle koras som vicepresident, dvs. som tänkbar efterträdare åt Eisenhower, vilken när som helst kan drabbas av en ny hjärtinfarkt. Adlai Stevenson skulle kunna erbjudas en chans, om väljarna börja fundera på huruvida de genom röstning på paret Eisenhower—Nixon i själva verket kunna få Nixon till sin president. Denna svaga punkt i republikanernas valfront kan endast avlägsnas med ett mera erkänt och respekterat namn än Nixons som kandidat till vicepresidenturen. Hittills har dock ingen sådan aspirant på allvar anmälts på arenan.

Ur europeisk synpunkt vore ett omval av Eisenhower, såsom garanti för obruten kontinuitet i USA:s utrikespolitik, mest önskvärt, helst i samband med ett flertal för demokraterna på Capitol Hill som balans mellan första och andra statsmakten och en fortsättning av bägge partierna som underlag för denna politik. Även om Eisenhowers popularitet på valmarknaden företer en viss likhet med »bestsellers» i bokhandeln, så är hans ärliga uppsåt och humana sinnelag en stor internationell tillgång för de fria folken, oavsett de resultat, vartill eftervärldens kritiska omprövning kan leda. Det är ej allom givet att så påtagligt växa med sin uppgift som Harry Truman.

En annan företeelse faller i ögonen vid upptakten till årets valrörelse i USA. Tidigare kallades staten Ohio »The Mother of presidents» för att under 1930- och 40-talen i denna egenskap passerades av »The Imperial State» New York, varom sådana namn som Franklin Roosevelt, Al Smith, Thomas Dewey och nu Averell Harriman vittna, samtliga guvernörer i staten New York. I år har Earl Warren, Chief Justice i Supreme Court, republikanske senatsledaren William Knowland och andra politiker från »The Golden state» Californien blivit aktuella valstjärnor. Detta är ingen tillfällighet. Californien har nu 13 miljoner mot New Yorks 16 men torde snart överflygla denna unionens hittills folkrikaste stat. Det jungfruliga Californien, som först 1850 upptogs i USA, är dessutom befriat från alla de komplex, som sedan slaveriet och inbördeskriget å ena sidan belasta New England och andra gamla yankeestater och å den andra »The Deep South». Dessa komplex ha nu som bekant fått förnyad aktualitet genom bråket om en från universitetet i Alabama relegerad negerstudentska, vilket står i uppenbar strid mot högsta domstolens påbud att häva alla segregationsbestämmelser inom undervisningsväsendet. Denna tvist kan i parti-hänseende leda till oberäkneliga komplikationer vid de stundande valen.

R I D D A R H Y T T E A K T I E B O L A G

R I D D A R H Y T T A N

Fosforren järnmalm, slig och sinter.

Exporttackjärn, martintackjärn och
lancashiretackjärn för råskenetillverkning.

Råskenor och smältstycken.

Sågade och hyvlade TRÄVAROR • SKOGSPRODUKTER

Byggnadsfirman

ANDERS NEVSTEN AB

Halmstad

Malmö

Nybyggnader och reparationer